

WWW.UNILIB.RS

А. М. Јежић 4/11

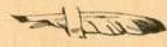
УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 104528

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ

1897.

ГОДИНА ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА.

УРЕДИО И ИЗДАО:

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

СОМБОР.

ШТАМПАРИЈА ФЕРД. БИТЕРМАНА И СИНА.
1897.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

САДРЖАЈ.

	Стр.
Говор о св. Сави од Св. Дамјановића	1
Предлог у погледу оснивања забавишта од Михајила	4. 38
Честитка Николе Ћ. Вукићевића	12
Светосавска прослава у општинским школама краљевине Хрватске и Славоније	14
Школе у Минхену превод М. Бандића	15
† Иван М. Поповић од Ст. С. Илкића	18
Светосавско славље у Сомбору од Ст. С. Илкића	19
Говор на опелу В. Пајтићеве од Ст. С. Илкића	22
О разним децијим карактерима по С. Стерну од М. Гавриловића	33. 72. 88 119. 154
Последњи покушај, да се удружи срп. нар. учитељство из архијепископије карловачке и митрополије српске од А. Варађанина	35
О Св. Сави написао Ј. Константиновић	42. 53
† Десимирка Калића од Д. Живића	44
Христос воскрес од Ст. С. Илкића	49
Из „Опште Педагогике“ др. В. Бакића	50. 65
Анкета за вероисповедну наставу од А. Варађанина	56. 74
Срском народу	58
Испити у срп. учитељским школама сомборским на свршетку 1896/7. шк. године од В.	82
Позив на народ Српски	90
Српска мушка учитељска школа у Пакрацу од Н. Шумоње	94
О недељним школама превод Ст. С. Илкића	96
Мојим искреним пријатељима и поштоватељима од Н. Ћ. В.	100
Министарски извештај о школама у години 1895/96. од М. Бандића	101
Испит зрелости у женској учитељској школи у Горњем Карловцу године 1897. од В.	102
Како треба водити дневник и бележницу о месечном успеху ученика? од В.	103
Књижевни преглед од Ј. Ј. Кнежевића	105
Ко спречава дечије школско васпитавање и настављање од Б. Свирчевића	113
Школски Савет од В.	121
О учитељско васпитачком позиву и служби од Д. Ћурића	123
Даровни уговор	125
Са XIV. скупштине учитељског удружења краљевине Србије од А. Варађанина	129
Повторна школа од П. Терзина	133

WWW.UNIBE

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Стр.

Примери за објашњење катихизиса по Ј. Е. Шмиту од М. Борђошког	137
О настави певања у народној школи од Др. Блажека	140
Развијање религиозног осећања у школи од Ст. С. Илчића	145
Седница Школског Савета од 16. октобра саопштио В.	150
Нешто о зборном читању од Ј. Ј. Кнежевића	155
О дечијем јогунству од Д. Ђурића	159
Спојено образовање учитељица и забавиља од В. Петровићеве	165
Поступак при настави у читању и разумевању недељних и празничних еванђељија од В.	167
Двадесетпетогодишњица учитељичког рада од Б. Свирчевића	168
Књижевни преглед од В. Петровићеве	170
Позив на претплату	177
Школа и политика од Р. Поповића	178
Учитељство основних школа у Русији од Ст. С. Илчића	181
Закон о уређењу плата наставника средњих и основних школа у Црној Гори, из „Просвјете“	186

Осим тога скоро у сваком броју биле су рубрике: Некролог, Школске вести, Разно, Нове књиге и Листови и Упражњена учитељска места.

Сарадници у 1897. години; *Аркадије Варађанин* управитељ в. дев школе у Новом Саду. — *Богдан Свирчевић* учитељ у Вел. Бечкереку. — *Вјера Петровићева* проф. на срп. женској учит. школи у Сомбору. — *Др. Војислав Бакић* професор Велике Школе у Београду у Србији. — *Драгутин Блажек* учитељ харм. појања и певања у српским учит. школама у Сомбору. — *Душан Живић* учитељски приправник у Сомбору. — *Душан Бурић* учитељ у Осеку. — *Јован Јанко Кнежевић* проф. учит. школе у Пакрацу. — *Јован Константиновић* катихета учит. школе у Пакрацу. — *Милан Стојишић* проф. учит. школе у Сомбору. — *Милош Вандић* учитељ у В. Кикинди. — *Јереј Милутин Гавриловић* парох у Сомбору. — *Јереј Младен Борђошки* катихета учит. школа у Сомбору. — *Никола Шумопа* управитељ учит. школе у Пакрацу. — *Павле Терзин* учитељ у Ади. — *Радивој Поповић* учитељ глухо-немих у Митровици. — *Светозар Дамјановић* проф. женске учит. школе у Сомбору.

Главни сарадник: *Стефан С. Илић* учитељ у Сомбору.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учители са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1. и 2. У Сомбору, за Јануар и Фебруар 1896. Год. XXIX.

Г О В О Р

што га је говорио проф. **Светозар Дамјановић**, у великој дворани. српске учитељичке школе у Сомбору на дан *Светога Саве* 14. јануара 1897. године.

Поштовани зборе, драги ученици и ученице!

Света је истина, да је овај век, век просвете и напретка. Дух времена јури неизмерном брзином напред, те ко с њиме не путује, тога хоће, да прегазе и време и свет. Сретнији народи, којима на небу живота сунце сјаше, ти народи одмакоше у просвети подалеко; народи пак, којима не би суђено, да се одмах на уранку сунца просветнога огреју, ти народи још не дођоше на ону просветну висину, на којој би могли и требали бити!

И наш народ је таквог удеса! Док се други сретнији народи збратише с напреднијим духом времена, те с њиме корачаху напред, догле је Србин морао стајати на мртвој стражи, догле је Србин морао бити грудобран, заштита и тих сретнијих народа и просвете те! Но на срећу нашу не остаде свагда тако. Бурна она времена прохујаше те и Србину поче на небу просветноме свитати и Србина озари зрачак просвете те и он ето хита, да се ухвати у коло бољих, сретнијих и напреднијих народа. И даће ваљда Бог и срећа Србинова, те ће и њему сванути лепши и ведрији дани! Та када је Србин могао бити тада први, кад је требало крви, ваљда ни сада на књизи неће бити лошији, кад је Србин могао бити јунак на мегдану, ваљда ће бити и јунак на просветноме дивану!

Ми хвала милом Богу имамо већ доста фактора, који су позвани, да шире и потпомажу просвету у народу нашем. Поред цркве нам свете, ту су нам школе наше, ту нам је Матица Српска, ту мезимче — позориште наше, ту су нам певачке дружине, ту добротворне женске задруге, ту и остала друштва, којима је це-
лепа и племенита. Сви ови фактори треба да врше савесно свој

свети задатак, па и врше га, а вршили би га ваљда још и боље, да смо и ми сви друкчији, него што смо. Вршили би га ваљда још боље, да је у нас више слоге, више међусобне љубави, а мање раздора, неслоге и партајске страсти. Но даће ваљда Бог и срећа јуначка, те ћемо и у том погледу ваљда кадгод бољи бити!

Ја споменух мало пре факторе, који су позвани, да промичу напредак и шире просвету у народу нашем. Сви су ти фактори важни, сви су снажни у ширењу просвете, но најважнији и као да најснажнији фактор јесте школа. Поље на коме овај фактор свој задатак врши, то је свеж ум и младо срце дечије, а то поље као да је најзгодније и најплодније, јер што се на осетљивом земљишту свежег ума и младог срца дечијег посеје, то ће пустити корена, то ће донети плода!

Задатак је школин, да ум дечији обогати науком, која му је за живот нужна, а срце да му оплемени врлинама, које ће га као човека у животу крунисати. И ако школа врши тај задатак онако, како ваља, то она тада испуњава савесно дужност своју према народу своме, подижући и дајући му врмене и ваљане чланове. Настава дакле и васпитање то је језгро задатка школинога, те ако је то језгро здраво, здрав ће нам бити и народ наш. „На млађима свет остаје“ вели позната народна, а какви ће бити млађи, то зависи највише од школе нам народне. Школа је дакле расадница, која треба да нам спреми и однегује ваљане чланове народу.

Па како треба школа да врши тај свој задатак? Ево како!

Кроз школе наше треба да провејава дух вере наше православне. Тај дух окрепиће децу нашу, тај дух очеличиће их, те ће у животу своме љубећи веру своју — љубити и све оно, што је свето и племенито нашем народу. Задатак је школи народној, да деци нашој покаже пут у цркву, да им тај тако омили, да с њега не сиђу док их траје. Љубав према вери својој треба да иде руку под руку са љубављу према народу своме. И овој врлини треба да нас школа научи! Светлим примерима из историје наше, из те богате ризнице и добра и патње народа нашега, треба школа да усађује у деци љубав к народу нашем. Тим и таквим примерима треба да их учи, да познају прошлост народа нашега, те да се на њој поуче и да из ње поцрпе поуке за свој потоњи живот.

Историјом књижевности наше, тим извором и носиоцем родољубља и поноса народног, треба школа да децу приљуби књизи нашој, књизи народној, да им каже, да је само у њој — у књизи

WWW.UNILIB.SA

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.nam.v.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
нам народној, у песми народној најбоља храна духу Србинову. Школа треба да упућује децу, да их саветује, да пригрле и да чувају лепе обичаје наше, то дично обележје народа нашега, обележје, којим се Србин разликује и којим се Србин одликује од осталих народа.

Једном речју: школу нашу народну треба вазда да провејава дух вере праћедовске и дух народа српскога, јер ће нам само тада бити оно, што треба да нам буде, биће весница лепших дана наших и лепше будућности наше.

Но је ли доста, ако само школа нам народна врши свој свети позив, свој узвишени задатак онако, како то треба и како то ваља? Треба ли остали позвани фактори изван школе да скрсте руке, па да сву срећу народну само из школе изгледају? Не — богме не! Школа сама не може и није кадра све учинити. Њој у времену племенитог али и тешког задатка треба помоћи. Поред школе треба да и сви остали фактори, који су позвани, да поведу нам народ напред, сви ти треба да врше савесно свој задатак и тек онда ћемо моћи ведро чела погледати у очи лепшој будућности народној.

Међу овим факторима породица — кућа је најмоћнија помоћница школи. Кућа наша треба руку под руку да иде са школом нашом у делима васпитања деце наше и тада ћемо од тог и таквог заједничког рада и куће и школе — сигурна успеха имати.

Куће наше треба да су домаћи храмови, у којима треба да живи љубав према вери нашој, вери праћедовској, љубав према имену и језику народном, љубав према лепим обичајима нашим, љубав према свему ономе, што је наше, што је народа нашега, и тада — само тада ће и деца наша бити у животу своме верни следбеници вере нам православне, честити синови и верни служитељи на олтару нам народноме. Кућа треба да помаже школи. Кућа треба да учврсти све оно, што је у школи назидано — подигнуто! Јер ако ће кућа наша све оно, што нам школа подигне — разваљивати, све оно што нам школа сагради — разграђивати, ту онда неће бити напретка, ту нема изгледа на лепшу будућност!

Школа и кућа дакле то су поред цркве два најмоћнија фактора, који нас могу подићи, па и подићи ће нас, ако буду заједнички делали на делу васпитања деце наше — те узданице наше. Заједнички рад школе и куће наше подићи ће нам нараштај, подићи ће нам народ на просветну висину, те ћемо и ми већ једном

том и таком просветом народном извојевати себи достојно место у колу осталих виђенијих народа — јер „И просвета је оштра, као убојни мач!“

Господо и другови! Наставници и учитељи! Вршимо свој свети позив учитељски савесно и тачно, вршимо га радо и вољно, јер од таког рада нашег зависи срећа и спас народа нашега! Приправници и приправнице, ученици мили и ученице драге! Кад данас-сутра уђете у народ, народ ће вам поверити децу своју, узданицу своју. Пригрлите их, чувајте их, пазите их, настављајте их и упућујте на стазу праву и ради мира савести своје и ради добра и среће народа свога!

Родитељи, оче и мајко српска! Пружите руку наставницима деце ваше, помозите школи у раду њену, јер тим ћете помоћи себи, деци својој, народу своме!

Вршимо дакле свиколици своје дужности према народу своме орно и вољно и дух св. Саве данашњег светитеља и првог просветитеља срског, водиће нас лепшим и сретнијим данима — лепшој и бољој будућности! Светитељ и просветитељ Сава молиће се Вишњем Богу за нас све — за народ свој и Бог ће нас благословити!

ПРЕДЛОГ У ПОГЛЕДУ ОСНИВАЊА ЗАБАВИЉИШТА.

У једном од наших јавних гласила а под насловом: „Два — три сувремена предлога“ изашао је чланак од „Радише“ који под утецајем пронетога гласа о скорашњем сазиву нашега народно-црквенога Сабора износи нека „горућа“ питања, која поглавито засецају око усавршавања наших највиших народних школа.

И ако веома ценимо рад око унапређења свакако најважнијега питања народнога т. ј. просвете, што је дају: основне, — в. девојачке — и учит. школе разне врсте (било то забавиљшта, било пак учит. школе за изображење наставника основних и в. девојачких школа) то ипак не можемо а да не замеримо, ако се та веома важна питања олако узимају. Овим речима никако нећемо да изразимо сумњу у погледу педагогијскога знања г. Радише, али осуђујемо начин писања, којим се преко колена преламају ствари, које засецају у народни живот.

По мњењу г. Радише питања као што су: 1. „Оснивање и уређење праве учитељске вецбаонице уз обе сомборске учитељске школе; 2. устројење уз женску учитељску школу и течаја за обра-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

зовање забавиља; 3. устројење испитнога поверенства уз учитељске школе за полагање учитељских испита за више девојачке школе“, дају се „одмах, или врло брзо оживотворити“ и то на начин, како он то предлаже.

Између ова три предлога сваки посебно од великога је значаја и обрада му захтева много времена а дубљега размишљања и проучавања, те да се и приближно добро обради. Да ли је боље, да поред сваке учит. школе постоји једна вецбаоница, или више: о томе нећемо овом приликом да говоримо; да ли би у испитно поверенство за оспособљење учитеља виш. дев. школа имали ући само професори препарандија, или и други ко... и о томе ћемо ћутати, јер као што смо мало пре приметили, то су ствари врло замашне и опсежне, а да би се то олако могло преломити преко колена, као што то г. Радиша држи; но овом приликом узећемо у претрес само онај предлог, што се односи на устројење „течаја за образовање забавиља“, а задовољни ћемо бити, ако нам пође за руком, да докажемо да ће боље бити, ако се ово питање, које се има „што пре решити“, не буде решило по предлогу г. Радише, све и ако је онај „саборски закључак“ зготовљен по рецепту угарских државних забавиљшта, него на начин, који ће сврси најбоље одговарати, а чему смо ради овим чланком што-шта допринети.

Ако се не варамо, законски предлог срп. нар. цркв. сабора од 1892. године у погледу забавиљшта стоји на истој основи, на којој и г. Радиша, а на име: „Женске учитељске школе ваља тако преустројити, да прве две године обухвате наставно градиво за забавиље, ту да наставу заокруже и заврше, те на крају друге године да полагају испит за забавиљско оспособљење и ученице се пуштају у живот...“

Онима, који су овај предлог спремили за сабор мање мерамо, него г. Радиши из разлога, што у нашем сабору са по све незнатним изузетком — на жалост — седе људи, који се нису бавили изучавањем педагогијских наука, нити им је то по занимању струка, те се само под притиском околности позабаве и са стварима око школе. Према овим пак г. Радиша својевољно се упустио у расправљање питања, која засецају у суштину једне врсте народних школа — као што је забавиљште, а према озбиљној садржини чланка нити можемо нити смемо претпоставити, да је лаик, или да је из пукe таштине за писањем рад нашу в. школску власт да наведе на штетно и некорисно решење.

Писац ових редака намеран је био у своје време опширнији предлог изнети у погледу оснивања забавиљшта; но пошто г. Радиша жури највишу власт школску, да „ове ствари као горуће, које одлагања не трпе, ваља одмах, или бар што пре решити“,*) то се и писац овога чланка побуђеним осећа своју примедбу учинити, да, ако би се хтело „одмах или бар што пре решити,“ да се не реши баш са свим у смислу чланка г. Радише, а и пре но што би се на врат на нос решило, боље би било, да се наша највиша школска власт у овој ствари претходно стави у споразум са проф. колегијама учит. школа, које ће јој свакако најбоље моћи саветом послужити...

Забавиљшта, или „стручни течајеви за образовање забавиља“ као стручни заводи, сродна су са учит. школама, пошто и једни и други поред стручно-наставничкога образовања дају и опште образовање, које ради подизања интелигенције кандидата, а које пак да би им пружили градива, што ће они доцније као наставници употребити на образовање душе и срца поверене им деце. Ово потоње у већој мери важи за будуће наставнике осн. школа, но за забавиље а то је уједно и један од најглавнијих разлога, што су државна забавиљшта у погледу свога устројства тако непотпуна тако несавршена!

Данашњим даном у смислу држ. закона (од 1891. год. XV. зак. чл.) стручни течај за образовање забавиља траје 2 године, а предузима се: наука вере, матерњи језик и књижевност**), домаћа повесница земљопис, зем. устав, природне науке, геометрија и цртање, женски ручни рад, педагогија (специјална) и дидактика, антропологија и дијететика, пословна настава, певање и свирка, гимнастика и похађање, односно практичан рад у вежбаоници. Ово је дакле наставни план за забавиљшта, који, када сравнимо са наст. планом учит. школа, лако нам је увидети, да се овај разликује од пређашњега у погледу *разноликости градива*, јер не садржава у себи ни историју света, ни географију осталих земаља осим домовине, ни математику, ни немачки језик... Ако пак к' томе додамо још, и то, да течај не траје више од 2 године лако нам је извести и тај закључак, да и оно градиво, што се и у једне и у друге врсте заводима заједнички предузима, не *предузима се у једнакој количини*.

*) А како дознадосмо и Саборски Одбор озбиљно расправља ствари у погледу припреме за скорашњи Сабор.

**) За нас разуме се и мађарски језик, црквено славенски језик, појање и т. д.

Дакле ни по количини ни по каквоћи наставнога градива те две врсте завода не слажу се, према чему чудновата изгледа и сама помисао, такове врсте комбинације, као што то себи замисла г. Радиша т. ј. да се забавиштите и учитељича школа тако споје, да прве две године заједнички похађају и оне ученице, које се спремају за наставнице осн. школа и оне које се приуговљавају за забавиље.

Узмимо на пример српски језик и српску књижевност. Овај предмет је у учит. школи — рецимо — по разредима овако подељен: I. разр. граматика, II. разр. синтакса, III. разр. писмени саставци (поетика, штилистика и т. д.) IV. разр. историја срп. књижевности. Али будуће забавиље имају на изображење само 2 године; како дакле да оне за две године сврше оно, што ученице учит. школе ваља да сврше за 4 године? Да ли да се сво то градиво за љубав будућих забавиља сузи на количину, која се да свршити за две године, а на штету изображења будућих учитељица, или да се за љубав будућих учитељица осн. школа натовари на грбачу и будућим забавиљама — а на штету сугласности осталих предмета — све то градиво српскога језика. И једно и друго немогуће је, а треће што, по овој стази ходаћи, не да се произвести. Дакле комбиновати забавиштите и учит. школу овако није могуће, јер што смо овде навели за српски језик и историју срп. књижевности, то важи и за педагогију и ист. педагогије, а то исто важи мање-више и за остале предмете, но не налазимо за потребно упуштати се у овом погледу у детаљности, пошто је већ из наведенога примера лако створити и слику целине.

Јесмо ли пак тога уверења, да се предлог г. Радише не да спровести, то нам се и нехотице намећу питања: Да ли је у опште могућа каква комбинација, или ако није, шта да се чини?

„Стручни течај за образовање забавиља“, као што смо рекли у смислу држ. закона састоји се из две године и то из разлога, што се држи, да будуће забавиље могу набавити потребно оспособљење за две године што је свакако погрешно*).

Забавиља (а може и мушко бити) добија у забавиљшту, као што рекосмо, *оштите* и *сгручно* изображење. У погледу првога држ. закон за сада задовољава се према забавиљама са спремом у пола толиком, као гледе учитељица (учитеља) осн. школа. Према чему је у погледу интелигенције дегредира на нижи ступањ од

*) Без сумње овде је врло важну улогу играла и та околност, што је прво доба оснивања многобројних забавишта претпостављало потребу многих забавиља.

учитељице осн. нар. школа, а у самом животу она по положају и награди (јер и код забавиља је минимум плате 300 форинти) заузима исто место, као и пређашње; јер, као што знамо, нико је не рачуна у врсту: шваља, модисткиња... но у ред учитељица, односно наставница. Према чему можемо ставити питање: од куда, да држ. закон за истоветне сталеже (и награде) не тражи истоветну интелигенцију?

Врло се вара, ко узрок тој аномалији тражи у томе, што бајаги учитељицама осн. нар. школа треба више знања из историје, природних наука и т. д. него забавиљама, јер су онима поверена деца старија, те за њихово изображење и васпитање потребне су веће наставничке науке, но што је случај за децу од 3—6 година! Да овај узрок не можемо за озбиљан узети, види се из тога, што будуће учитељице осн. нар. школа приликом учења у учитељској школи упознају се са многим знањима, која њима — као наставницама — у осн. нар. школама никако неће требати. Која учитељица предузима у основној школи алгебру? Па ипак она је учи у учитељској школи, а зашто? Свакако с тога, да и алгебром, као згодном дисциплином, усавршава своју индивидуалну интелигенцију. Та данашњим даном занатлијски шегрти похађају своје специјалне школе, да би, набавивши нека знања, доцније као занатлије не само вешти, но и што више интелигентни радници и грађани били. А шта да рекнемо о занатлијским ученицима који, користећи се новијим установама са којим занатом скопчаних грађанских школа, уче извештан занат, а уз то сврше и шест разреда грађанске школе?! Или зар од будућих забавиља да не тражимо већи ступањ интелигенције, но од занатлија? Садашњом установом забавиљашта никако се и не тражи, јер 6 година грађанске школе по времену управо одговара броју година, које забавиља проведе око свога усавршавања (4 године виш. дев. школе и 2 године течај у забавиљашту). Ово је пак једнострано напредовање људскога друштва, у коме личности, које припадају наставничком особљу, не стоје на вишем ступњу интелигенције, но одличније занатлије.

Што се пак тиче стручнога изображења забавиља становиште, које заузимају држ. закони, какођер је *погрешно*.

Забавиље, по пропису наставнога плана за забавиљашта, у погледу стручнога изображења свога из психологије уче онај део, који се односи на децу, рецимо, до 6 године; из логике тек нај-

главније законе мишљења; из дидактике (и методике) онај део, који је у тесној вези са пословним радом деце; из педагогике опет само оно, што се креће у опсегу тога доба; из историје педагогије кратак поглед развитка забавишта у старом, средњем и новом веку. До душе нешто опширније се упознају кандидаткиње са радом овога потоњег века, као што је рад Амоса Коменскога, али и то је у тако ускоме оквиру, да дотичне никако не могу стећи потпуну, заокругљену слику о епохалноме раду овога великана на пољу педагогије, као што им је тавна слика и рада Оберлина и Л. Шеплерове. Тек код Песталоције се обраћа прилична пажња, која достиже свој врхунац код Фребла и преглѣда доба, које је наступило по раду овога основаоца модернијих забавишта.

Ово површно и као од беде предузимање теоретичнога знања у погледу стручнога изображења, хоће да се паралише многовременом практичном спремом, што нас све живо потсећа на препарандије из старијих времена, где се према околностима није ни обраћала каква пажња теорије стручнога изображења, по присвајала се такозвана „вештина учитељевања“ на основу практичнога рада у називи вежбаоницама, или као што је то било у почетку прошлога столећа у Франкеовом семинару као зачетку садашњих учит. школа.

Да ово и оваково стручно изображење не може одговарати ни позиву забавиља, ни духу напредна времена, лако је схватити, ако нам је иоле позната целъ забавишта, која обзирући се на развијање тела поверене им деце, ваља да на извештан начин утичу и на развитак највиших идеја: истине, лепоте, и доброте (а што одговара разуму, чувствима, и вољи дакле трима појавама душевнима), чега, да кажемо клицу још при рођењу своме доноси дете на овај свет. Узмимо на пр. психологију:

Као што мало пре наведосмо, у државним забавиљштима из ове дисциплине предузима се наука о души мала детета, другим речима посматрају се душевне појаве код детета до 6. године — што је врло погрешно. Душа, као таква, једна је и иста у нормално развијена створења божја, које се назива човеком, било оно младо, било одрасло. Разлике, у колико се о њима може говорити према добу старости, односе се на душевне појаве, које су у млађе доба простије, несавршеније (или још неразвијене), но у зрелије доба. Али те разлике у погледу интензивности, и компликације душевнога рада не дају се по битности и суштини својој оделити

на доба пре и после 6 година, а да се не изложимо томе, да услед
www.ubc.edu
УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИВЛИОТЕКА
ценнигдлачења у погрешку не паднемо. Истина, доказано је, да мозак
детета тек у 6—7. години добије сталан облик, али то још не
значи, да се н. пр. самосвест (која се појављује између 2. и 3.
године) детета до 6. године другачије има схватити, но код одрас-
лијега; да се асоцијација и аперцепција престава друкчије извршује
код детета од 4—5—6 година, но код деце од 7—8 година итд.
Према чему што зна о самосвести, аперцепцији... будућа учитељица
осн. школе, ваља да зна и будућа забавиља, јер поред тога што и
једна и друга ради на садашњости, мора имати пред очима будућ-
ност. Када забавиља свесно утиче на правилан развитак оних ду-
шевних способности, које се опажају на детету у добу до 6. године;
то она мора на уму имати и дотле још не развијене способности,
а које се развијају на основу и помоћу већ развијених душевних
способности т. ј. мора у сваком повереном јој малом детету гледати
будућега човека. Код кога се у раном детињству учвршћује нека
страст, она ће у толико снажније делати у одраслије доба... а
страстан човек тешко ће се одржати на висини правствености.

Са ово неколико речи хтедосмо нагласити, да није довољно,
да будућа забавиља изучава само психологију детета до 6. године,
но треба да се с овом науком упозна у опширности, какова се с
правом може захтевати од наставника на основној школи. Јер и
ако се не може говорити о моралном карактеру код детета од
5—6 година, пошто се исти оснива и развија на осталим душевним
способностима, али од којих се неке појављују и код детета у
раној младости (пре 6. године): то ипак безусловно потребно је,
да забавиља буде на чисто, шта је то морални карактер и шта
су услови његова развитка. Но о моралном карактеру не може бити
говора ни код деце, која похађају основну, в. девојачку школу, па
богме у почетку ни код ученика учит. школа, и ипак никоме не
пада на ум, да из тога извађа закључак, да наставници ових завода
не морају знати психологију човека, рачунајући са двоструком за-
даћом ове науке

Ако је погрешка, што се наставницима одраслије деце не
даје прилика, да се упознају са психологијом детета до 6. године,
то се у већој мери може замерити, ако се забавиље не упознају
са психологијом човека. Према садашњем стању ствари наставници
осн. школа упознају се са психологијом деце у добу од 6—12. го-
дине, односно са психологијом човека и у осталим старијим перијо-

дама живота, а не упознају се (јер ово садашње узгредно напомињање таман је толико, као ништа) у добу до 6. године; из чега се јасно види, да препарандије такођер дају својим ученицама крњу психологију човека. Докле забавиље раде са малом децом, не обзирајући се, шта ће од њих бити: дотле учитељице осн. школа, развијајући одраслију децу, не воде рачуна о томе, какве су душевне процесе прешла иста деца, док још нису њима поверена била. Погрешност овако несавршенога наставнога плана очигледна је, јер не само да довађа у опасност природну постепеност у развиту и рачунање са битношћу божија створа као човека (у свима фазама његова развита), него ствара кинески зид између забавишта и осн. школе.

Одиста чудновато изгледа, што се у препарандијама толико и толико наглашава: да наставница основне школе ваља увек да одржава свезу између осн. школе и главних чинилаца (родитеља) домаћега васпитања, а овамо не тежи се за тим, да се учитељица уведе у тајне тога домаћега васпитања. Или примењено на забавишта, којима се хоће да замене знатан део домаћега васпитања, не тежи се, да се учитељице осн. школа уједно упознају са оним, што се забавиљама препоручује.

Дакле не учи се психологија ни у препарандијама ни у забавиљштима у тој мери, да иста опсиже цела човека, но и на једној и на другој врсти завода учи се овај предмет крње — непотпуно. Како би се овоме злу доскочити могло, о томе ћемо доцније рећи своје мњење, а сада пређимо на остале предмете стручнога васпитања у држ. забавиљштима.

Из логике учи се таман толико, да се може рећи, да се и та дисциплина предузима. Просто да се изразимо: у пола толико градива, као у препарандијама. Када узмемо у обзир, да се логика у препарандијама у уобичајеном обиму предузима до душе и као преднаука (са психологијом) за методикку и дидактику, но у главном у сврху, да се кандидати сами науче правилноме мишљењу, што је њима не само као будућим учитељима потребно, но и као интелигентним члановима друштва: то нам неразумљиво долази та околност, зашто да се од будуће учитељице осн. школе тражи правилније мишљење, но од будуће забавиље? Зар, да кажем, забавиљније потребно знати како долазимо до престава, чистих и јасних појмова, пресуда и закључака, или у чему се састоји дедукција, синтеза, дефиниција, дивизија итд.? Та за Бога у суштини она ради

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

на истоме (и ако донекле на други начин и другим средствима), на чему и учитељица осн. школе. Цељ је и једнима и другима допринети са своје стране извештан део к најузвишенијој сврси васпитања — оспособљењу детета, да временом само собом ради на усавршавању себе самога, у чему пак игра главну улогу правилност мишљења, а овога законе излаже логика, која је за све људе једна и иста. Напуни ли се свест детета у добу, када полази забавиште (а у то време сарамерно највише престава набавља се), погрешним, тамним и збрканим појмовима, тешко ће се напредовати у добу похађања осн. школе, а зло ће бити са таквим дететом и кад постане одрастао човек.

Са ово неколико речи хтедосмо рећи, да не увиђамо, зашто је учитељици осн. школе потребнија опсежнија логика, но забавиљи, било то са погледом на њихов позив, било пак са погледом на њихову личну интелигенцију.

Дикактика је такођер више опште-наставничкога значаја, излажући дух наставе, те се у погледу разноликости с гледишта двеју врсте завода такођер не би смела чинити таква разлика као у погледу методике, што је свакако специјалитет, те се понаособ мора изучавати. Особито што се прве дисциплине тиче, она за забавилиште свакако би се могла узети као елементарни део оне пространије за учит. школе.

Не упуштајући се до крајности у потанко разглабање свакога појединога предмета, који служи на стручно-наставничко изражање кандидата, прећи ћемо на ист. педагогије и методике.

(Свршиће се.)

Ч Е С Т И Т К А

Н. Ћ. Вукићевића управитеља српских учитељских школа у Сомбору.

Приликом прошлогодишње двадесетпетогодишњице кр. учитељске школе у Београду, г. Н. Ћ. Вукићевић управитељ српских учитељских школа сомборских и пр. гл. школ. референт, упутио је на управу поменуте школе следећи поздрав:

Управитељу Учитељске Школе
Господину *Јеврему А. Илићу*

Велештовани Господине Управитељу!

Врло ми је мило што сам из цењеног писма вашег од 1. Јануара о. г. разабрао да ће српска учитељска школа у Београду

о Светом Сави 14. Јануара о. г. свечано прославити двадесетпето-
www.ubodn.com годишњицу својега опстанка.

Радо бих се одазвао уваженом позиву вашем, господине управитељу, да на ову просветну славу у Београд дођем и лично учествујем у тој дичној светковини српскога напретка; али старост моја не допушта ми у ово зимње доба тако далеко путовати, а и званични послови па и наша овдашња светосавска свечаност не дозвољавају ми то да сада учиним.

С тога духовно учествујући у прослави знатнога културнога напретка у повесници народа нашег у дичној Краљевини Србији, као стари трудбеник на пољу српске народне школе и као многогодишњи управитељ прве и најстарије учитељске школе српске, узимам ову прилику, да писмено честитам Вама, велештовани г. Управитељу, сјајну двадесетпегодишњицу прве српске учитељске школе у Србији, која је позвана да спрема ваљане учитеље за Краљевину Српску и за остале српске покрајине на балканском полуострву.

Колико се мени чини, у ново ускрелој држави Српској није се до сада достојна пажња давала религиозно моралном васпитању и образовању младежи у школама, па с тога покрај свега спољнога блеска опажа се назадак у благодарности и у побожности у свима слојевима грађанства млађег у Србији, а то не води народ к правој и сталној срећи.

Моје је стално и на многогодишњем искуству утврђено уверење, да је по наш српски народ само она просвета добра, која се оснива на светој науци православне цркве и на светом Еванђељу.

За таквом просветом инстинктивно чезне наш народ. Таква се просвета њему мили и само таква просвета спасоносно упливише на његов развитак; јер она одговара духу, и прошлости нашега народа и она му само може без штете бити.

Познавајући ваш књижевни и наставнички рад, уверен сам да ви делите моје мишљење, па с тога се и надам, да ћете ви, колико год можете, допринети к томе, да бар учитељске и народне школе у дичној краљевини српској одговарају духу народа српског, да по превасходству поштују Светосавски аманет и да тако преустројене буду, да могу благотворно утицати на право и темељно образовање народа српског, а да престану бити копија западњачких, нарочито француских модерних школа, које нигда немогу народу нашем од праве користи бити; јер само једнострано и насилно у неприродном правцу образују разум, а срце и вољу остављају у назадку.

Наш је овде положај много тежи него ваш тамо, па ипак су наше школе организоване тако, да се у њима деца у духу своје свете православне вере и миле народности наше васпитавају, да се упознају са језиком свете наше цркве, и да из ране младости науче читати и појати у цркви при богослужењу. Школе наше

стоје у најтешњој заједници са црквом нашом; јер ми смо уверени, да нас само та крепка свеза одржати и унапредити може.

Па кад је то тако овде код нас, дај Боже, да скоро буде тако и још боље тамо код Вас у земљи наших праотаца, у држави која је српска и православна!

Кад би се ова скромна жеља моја што скорије остварила тамо код Вас, онда бих ја у мојим старим данима са праведним Симеоном ускликнуо: „Сада отпусти, Господе, мене с миром; јер очи моје видиле су зору лепше будућности мукотрпног народа српског, који ослобађа се туђинштине, и оснива васпитање и наставу свога подмлатка на тврдом темељу свете вере православне и своје миле народности.“

У то име нека је срећна прослава ваша и благословена!

У Сомбору, на дан када се Св. Сава у Светој Гори — Атону спомиње. 1896. год.

То од срца жели:

Никола Ћ. Вукићевић,

српске учитељске школе сомборске управатељ
и заменик гл. школ. известиоца
у Митрополији карловачкој.

СВЕТСАВСКА ПРОСЛАВА У ОПШТИНСКИМ ШКОЛАМА КРАЉЕВИНЕ ХРВАТСКЕ И СЛАВОНИЈЕ.

Од како су српске школе у Славонији и у Хрватској покомунале, од тога времена горко су се тужили Српски родољуби, да им браћа Хрвати а особито њихове власти забрањују држати Светосавску славу у школама; сада је баш на нашу нову годину 1897. висока Хрватска влада издала наредбу о том како се имају светосавске прославе држати.

Наредба та овако гласи:

НАРЕДБА.

кр. хрв.-слав.-далм. земаљске владе, одела за богоштовље и наставу, од 1. јанура 1897. број 4237/1896., у погледу начина прославе празника св. Саве по грчко-источној школој младежи при овоземаљским пучким школама.

Савезно с ово страном наредбом од 3. јула 1889. бр: 6798. (школ. и наставни ред §. 10., тач. 9., сл. 6), којом је одређено, да ученици грчко источне вероисповести имају учествовати при обходу на дан празника св. Саве (26./14. јануара), налази кр. хрв.-слав.-далм. земаљска влада, одел за богоштовље и наставу, дозволити, да се и светосавска школска свечаност може прославити по досадашњим обичају и у пучким школама т. ј. да на тај дан може

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

литоја доћи из цркве у школу и да се тамо може, после прописно обављеног дела свечаности, декламовати, певати и пригодни говор држати, ну само под тим уветом, ако надлежни православни свештеник-вероучитељ или његов заменик споразумно са учитељем одабере и установи текст декламација, песама и пригоднога говора строго према односним одредбама претпостављене му духовне власти, те се чине обојица одговорнима за сваку славе ове недостојну згоду.

Учитељ пако дотичне школе дужан је помагати свештеника при приређивању ове свечаности; нарочито у погледу уређења школске собе, у којој ће се прослава обавити и настојати, да деца одабране комаде ваљано науче. А замоли ли дотични свештеник учитеља православне вере за савет у погледу избора песама, декламација и деце, која су за издавање истих најспособнија, има се исти драговољно одазвати.

За управу дотичне школе одговорна учитељска особа без обзира на вероисповест има такођер присуствовати ономе делу свечаности, који се обавља у школи.

И у оним школама, где православна школска деца не би могла присуствовати светосавској литургији због превелике удаљаности од цркве или због зла времена, може се приредити деломична јавна светосавска школска свечаност певањем, декламовањем и говором ако се с том надлежни свештеник-вероучитељ са дотичним учитељем споразуме и договори пак је за дотичну прославу и овакове свечаности одговоран.

Светосавску свечаност слободно је приредити и прославити у свакој школи, у којој број православне деце износи барем петнаесторицу (15) школских полазника.

За време школске ове прославе празника св. Саве, има се школска обука за децу других вероисповести сасвим обуставити, те иста распустити.

Наредба ова ступа данашњим даном у крепост, пак се је овоземаљске области и управе пучких школа тачно држати имају.

У Загребу, 13. јануара 1897.

Гроф Куен-Хедервари.

ШКОЛЕ У МИНХЕНУ.

Од многих културних средишта у Немачкој и Монаково-Минхен, главна варош Баварске заслужује пажњу, не само због

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

разних својих богатих збирака и других знаменitosti, него и због тога што су им школе тако уређене, да ће сваког странца изненадити.

Већ и саме улице, тргови, јавна здања, споменици буде у младићским срцима љубав к' образовању и негују домољубиве осећаје. По улицама и трговима на сваком кораку наилази човек на споменик каквог заслужног човека, владара, песника, научењака и других знаменitosti. Да минхенско дете никад и не иде у школу, опет би се оно врло лако упознало са историјом своје домовине, које из оних ремек дела по улицама, које са оних силних слика које богато красе баварски народни музеј. Очаравају оне и странца; а колико тек утичу на душу малих бавараца.

Спољашњост њихових школских здања чини врло добар утисак на посматраоца. Просте су, па ипак украшене, али без раскошних украса. Старија здања једва се у нечем разликују од осталих зграда; али новија здања се већ и по спољашњости разликују у толико, што су већином зидана од црвених цигаља, а на крову се налази часовник под једним торончићем. Ова су здања понајвише дво- или троспратна.

Околина школе је чиста и мирна. Пут за кола у околини које школе је тако удешен, да се кола једва чују, кад туда пролазе. Улице у којима се школе налазе врло су широке, путеви за пешаке су шири него у ма којој нашој вароши, те ученици без сваке опасности и у гомилама могу ићи у школу или из школе.

У Минхену има сада 28 основних школа. Сама варош је подељена на 26 школ. округа, и за сваки округ има одређени број улица. Од 26 школа су 23 римокатоличке а 3 друге вероисповеди. Осим ових има још 2 заједничке или помешане вероисповедне школе, које немају свога округа и у које могу ићи деца из ма ког школског округа.

Основне школе су без разлике све са 7 разреда и изузимајући неке преградске школе, све друге су одељене за мушку и за женску децу. Из овога се види да обавезност похађања основних школа како у Минхену тако и у целој Баварској траје 7 година; а код нас ма да закон наређује да су школе са 6 разреда, ипак има још врло много општина, које немају шесто разредну школу. Али баварски народ озбиљније схваћа важност школе, не туђи се од нар. школе него врло радо шаље своје дете у школу већ и с тога, што кад дете редовно сврши основну школу лакше прелази у средњу школу и што му је тамо сигуран напредак.

Код нас што год су виши разреди тим је све мање ученика, а у Минхену се то не примећује, него шта више има једна школа која од 1—7 разреда има по три паралелна разреда и у сваком разреду довољан број ученика.

У појединим разредима и у Минхенским школама има од 25 до 75 ученика. Претоварен није тамо ни један разред, јер чим

школска власт примети претовареност у ком разреду одмах отвара паралелан разред.

У школским здањима особито у новијим су школске дворане 11 м. дугачке, 7. 20 м. широке и 4 м. високе и у свакој дворани има места за 72 ученика.

Унутрашње уређење школа је за углед. Бар у новијим здањима опажамо врло практичне новотарије, које особито здравственим захтевима потпуно одговарају.

Описаћемо само једну од новијих школа у Минхену, на коју је потрошено 325.009 фор. на зидање и друге потребе за уређење и која има 30 школских дворана. Улази су одељени за мушку и за женску децу, који иду кроз степеник. Дуж целе зграде воде два широка ходника, који из степеника кроз засебне прозоре светлост добијају. Већина шк. дворана је смештена с уличне стране. При земљи има 6 дворана, 1 дворана за гимнастику, стан домарев, кухиња за кување чорбе и соба за раздавање чорбе. Дворана за гимнастику и степеник имају засебан излазак у двориште У првом спрату има 8 дворана, опет 1 дворана за гимнастику, тамо је писарница за учит. управитеља. У другом и трећем спрату има по 8 школ. дворана, ту су дворане за наставничко особље и за књижицу. У подруму је смештено купатило са 28 када. Свака школска и друге дворане имају електричан часовник, који стоји у свези са часовником што је у тороњу на школ. згради.

Школске дворане су видне и простране. Учитељев сто стоји на узвишеном постољу, ту стоји и шк. табла. На једној страни су црвене повуке, а друга је са свим чиста која се употребљава при цртању. У женским разредима налазе се засебне табле, које се употребљавају при предавању женског ручног рада. Скамије су удешене за по два ученика. Ноге у скамија су од гвожђа, да се не би могле лако покретати. Иза скамија у зиду налазе се орманови за дечја одела, који су снабдевени покретним вратима, овде остављају ученици горње одело. Први орман је учитељев. Поред врата налазе се од гвожђа зготовљене успреме, где се остављају кишобрани. Још се налазе у дворани справа за грејање и ветрење, која је управо једна и иста само што је разлика у руковању њоме. Њом рукује ложач по прописаном упутству.

Учитељ се не мора бринути, као што код нас бива, да ли је пећ довољно уложена и да ли је добро затворена и др. Он у својој школи ради без бриге, топлоте је толико, колико по здравственом пропису треба да буде. У зиду од школске дворане поред врата налази се једна рупа, која је из ходника стаклетом затворена, а унутри у рупи се налази топломер. Ложач не мора улазити у дворану да види колика је топлота, он из ходника види на топломеру колика је топлота, те према томе удешава пећ.

И при цртању примећује се у школама напредак. Код нас морају ученици при цртању у тескобним и врло незгодним сками-

јама да се муче по више часова, а у Минхену се цртање предаје у засебним дворанама са згодним столицама и још згоднијим столовима, те наравно да се ту и с већом вољом, боље и више ради.

Управу и надзор над школама има кр. местна школ. власт. Ова власт се брине о васпитању за школу способне деце; она надзирава рад подчињених јој школ. надзорника и учитељског особља; она одређује која ће се учила употребљавати и др. На челу те власти стоји шк. саветник, који је уједно и кр. школ. повереник, преко кога школ. надзорници, учитељи и родитељи дечји дознају унутрашње и спољашње стање школа. Поред овога повереника има један помоћни надзорник, који је члан школ. власти, а коме је делокруг, да прегледа школе и о успеху њиховом од времена на време подноси извештај шк. поверенику. Чланови шк. власти могу бити и учитељи.

Учитеља има главних, разредних, привремених и помоћних. Женске ручне радове предају учитељице, које су нарочито на то оспособљене.

Број седмичних часова у I. мушком разреду је 21, — у женским разредима 23 часа; у II. мушком 23 часа, у II. женском 25 часова; у III. мушком 26 часова, у III. женском 27 часова; у IV. разредима толико исто; у V. разредима свуда по 29 часова у VI. разредима свуда по 30 часова седмично.

Особита пажња се полаже на изучавање матерњег језика и рачуна, за ове предмете је прописано највише 10 часова, а најмање 7 часова. Гимнастика се предузима већ у I. разредима по 2 часа седмично.

Учитељска плата почиње у Минхену са 1400 марака и нарасте до 2200 марака. Са том постигнутом платом мора учитељ да служи до своје 70 године живота, ако хоће да ужива мировину од постигнуте плате, јер се тамо не рачунају године службовања.

С мађарског.

✠
ИВАН М. ПОПОВИЋ

учитељ
1866—1897.

Стављамо у црн оквир име једног доброг и ваљаног хришћанина, честитог и одушевљеног Србина, једног вредног и савесног учитеља.

Иван М. Поповић врени учитељ сентомашки преселио се у вечност 11. (23.) јануара т. г. у варошкој болници новосадској. Покојник је више година побољевао, али сад у последње време, које

услед слабости и болести, а много више још услед несретних породичних околности орону сасвим и дошавши у Нови Сад, да се мало разоноди, снађе га ту и смрт.

Иван Поповић је био врло вредан и ваљан учитељ народне школе; радио је он такође доста и успешно на књижевном пољу. Књижевни рад му се простирао на песништво, дечију, педагошку и црквену књижевност. Био је вредни сарадник, а дуже времена и члан редакције „Школскога Листа“, писао је у „Женском Свету“, „Голубу“, „Јавору“, „Споменку“, „Босанској Вили“, „Српском Сиону“ итд. Ван тога написао је и издао и неколико књижица, као што су: Иконица св. Саве, Босиље, Песме, Одабрани псалмови (преводи и тумачење), Зборник црквених и духовних песама, Библичне приповетке, Мали зборник молитава; ван тога писао је лепе чланке о забавишту.

Рођен је у Сомбору 1866. године. Ту у месту свога рођења свршио је основну школу, шест разреда гимназије и учитељску школу 1887. године с одличним успехом. Као учитељ служио је у Ковиљу и као заменик прво на в. дев. школи у Сомбору, а по томе у Новоме Саду где се и оженио и потом добивши учитељско место у Сентомашу, онде се стално настанио.

Покојни Иван био је веома благе и тихе нарави, срцем и душом одан светој цркви православној и народу српском. Био је човек пун идеала и велики усталац за народну просвету. Његовим заузимањем су лане многе школе у Старој Србији добијале „Шк. Лист“ на дар, јер је он заузимљиво скупљао претплату на ту цел од имућних и родољубивих грађана сентомашких. — Иза себе оставио је двоје несастаране сирочади.

Погреб му је обављен 13. јануара о. г. Опело је одржано у св. успенском храму новосадском. На погребу су чиновјејствовала два свештеника, а присутни су били сви учитељи и учитељице тамошњих српских народних школа, и гимназијска омладина која је при спроводу појала. Сахрањен је на св. успенском гробљу.

Дубоко сажаљевајући смрт овог вредног и примерног учитеља и сарадника овога листа, кличемо му: Покој ти души драги покојниче! Спомен ти вечан био међу нама!

И.

СВЕТСАВСКО СЛАВЉЕ У СОМБОРУ.

Празник светитеља Саве, заштитника српске школе и српске просвете, прослављен је и у Сомбору на најсвечанији начин. Реченога дана ујутру пре службе божије, скупили су се сви ученици и ученице основних и више девојачке школе, на челу са својом управом и наставницима, у главну дворану средсредње гл. мушке школе, где је катихета школски, пречасни господин јереј Жарко Ј. Поповић свечано обавио водоосвећење, а по свршетку истога обишао је и светом водом ошкропио све учионице и дворане, за то време пак у главној дворани су ученици умилно појали светосавску песму: „Ускликнем

љубовију“. — Пребожанствену литургију у саборном св. Ђурђевском храму, свечано је служио високопречасни господин протојереј Љубомир Купусаревић с пречасном господом јерејима Николом Кирјаком и Жарком Ј. Поповићем, уз асистенцију часног г. ђакона Георгија Павковића. По свршетку св. литургије освећено је у част Светитељеву кољиво, које је зготовити дала управа овдашњих учитељских школа и потоме се уз свечано брујање милосвучних звона, уз одушевљено појање светосавског тропара и уз пратњу многобројног побожног народа, кренуо кретни ход у здање женске учитељске школе, где је у великој дворани од пет свештеника најсвечаније обављено мало водоосвећење, јер се при кретном ходу свештенству које је служило св. литургију, прикључио још и парох г. Јован Момировић и настојатељ св. Пртечевог храма овдашњег г. јереј Милутин Гавриловић. По обављеном водоосвећењу, пошто су сви наставници заводски целивали часни крет и светом водом ошкропљени били, стао је на катедру професор женске учитељске школе г. Светозар Дамјановић и изговорио је свечаности дана прикладну беседу, коју у овом броју у целост доносимо. Беседа ова била је од присутне публике, ученика и ученица пажљиво саслушана и по свршетку исте многи су уз бурно клицање „живео“, говорнику честитали. Пошто свештенство и остали присутни послужени беху кољивом, кретни ход се у лепом реду повратио у св. Ђурђевски храм, где је раздаван антидор.

Тако је црквена и школска прослава завршена била.

Истота дана у вече, одржана је била у просторијама овдашње највеће гостионице „Ловачког рога“, беседа, коју су приредили ученици и ученице овдашњих учитељских школа, у корист својих сиромашних саученика и саученица.

Програм је био потпуно одабран и састојао се из дванаест тачака.

Публика је потпуно изненађена била, када је пред собом угледала огромни број младих певача и певачица — њих сто осам на броју — како се тешко смештаху на пространом подијуму. Срце нам се и нехотице пунило миљем, гледајући онолику множину веселих и одушевљених певача и певачица — будућих пијонира српске свести и српског напретка — који се скупише, да уз песму и невино весеље прославе успомену великог светитеља народног, заштитника будућег им позива.

Прва тачка — као отварање беседе — била је „Светосавски гимн а“ (Остојићева композиција), коју је мешовити кор заиста одушевљено и најтачније отпевао, а присутна публика ју е запетом пажњом саслушала.

Другу тачку сачињавао је осмопев: „Калуђерова молитва“, композиција Спасоја Ст. Томића приправника IV. године. Певала су ова господа: Ж. Анђелић, М. Каћански, Св. Јовановић, Л. Кекић, П. Томић, Д. Каленић, В. Жупански и Д. Милојевић. Композиција ова првенац је сачинитеља јој и као таква слободно може да одржи и строгу критику најобјективнијих критичара. Мило нам је, да можемо констатовати овај факт и веома се радујемо, што младом композитору можемо срдачно честитати е жељом, да уз истрајан труд продужи и даље своје усавршавање, шат би достигао, да му се труди на овом пољу и лавориком увенчају, јер он је већ и до сада показао и доста мара и доста дара за успешан рад. — Избор гласова је био врло добар, а извађање саме песме тачно и пажљиво, те певачи сваку похвалу заслужују. — Композитор је плескањем био изазван и бурним „живео“ поздрављен.

Трећа тачка била је „Вече на Сави“ од Зајца. Ову песму отпевао је мешовити лик врло лепо и правилно, тако, да је на бурно потраживање публике поновљена била.

Четврта тачка био је одломак из „Продане невесте“ (од Б. Сметана), који је уз пратњу гласовира, гђца Драгиња Станивуковићева приправника IV. године, својим веома пријатним гласом лепо и на опште задовољство отпевала.

Пета тачка била је Хардрикова „Сиротица“, коју је уз сопран соло гђе Злате Протићеве, певао мушки збор. Певање је било најпрецизније, а гђца Протићева својим анђeosким гласом и правилним певањем све је очарала.

За шесту тачку одређено је било свирање на гласовиру: „Устај Србине!“ од Станковића. Овај комад одевирала је гђца Јулија Миланковићева приправница IV. године уметнички и на опште допадање публике; по свршетку истога, била је изазвана, те је још једно коло такође врло лепо одевирала.

Седма тачка била је Карликова композиција: „Песмо моја“; ову заиста лепо песму отпевао је тачно и одушевљено мешовити лик.

За осму тачку послужило је баритон соло: „Ни њеном гробу“ од Це-а; певао је г. Војин Жупански уз пратњу на гласовиру гђе Јулије Петровићеве. Господин Жупански нам је давнашњи познаник са свога дивног гласа, којим обухвата највеће дубине и највише висине, у обиму од великог **с** до **двопозног аs**; и овога вечера пружио је он публици великог уживања својим уметничким певањем и заслужио је највећу хвалу и свако признање, које му је публика и одала изазвавши га бурним плескањем, да јој још коју песму отпева, што је он и учинио отпевавши, од пређашње не мање тачније и лепше, песму: „Моја душа“ од Х. Венцла.

Девета тачка била је: „Српска песма“, коју је уз гласовирску пратњу гђе Јулије Петровићеве, на највеће задовољство публике отпевао женски збор у четири гласа; и ова је песма учинила врло леп утисак, те се морала поновити. — Не можемо а да не похвалимо и свирање гђе Петровићеве, које је потпуно правилно било.

Десету тачку сачињавала је декламација песме: „Причест“ од Ђуре Јакшића; декламовала је гђца Даша Круљева-Мостаркиња приправница III. године. Ову дивну песму знаменитог песника нашег, није могао лепше приказати и боље оживотворити ни један уметник, него што је то учинила госпођица Круљева. Види се, да је поменита госпођица претходно врло добро простудирала своју декламацију, те нам је и могла онако живо, онако право рећи отеловљено приказати мисли песникове. Разуме се, да јој заслужено признање публика није пропустила одати; а и ми стојећи још и сада под утисцима вештачког јој декламовања, не можемо на ино, а да јој и овде јавно од свег срца не честитамо.

Једанаеста тачка био је Херубинијев тропев: „Свиј чедо драго“, који су певале гђе Злата Протићева, Зорица Драгојева приправнице IV. године и Смајла Анђелићева приправница II. године. Ова пијеса сачињавала је круну целова програма и била је од величанственог ефекта. Слушалац не зна чему пре да се дива; да ли самој дивној композицији, да ли вештачком певању или дивним, небесним гласовима? Човек није у стању, да од поменуте три певачице одвоји коју и да јој засебан похвални венац плете; свака од њих трију била је овом приликом у свом роду ненадмашна. Али и поред све те једнакости, ипак приметити морамо, да је њежни сопран гђе Протићеве и милозвучни алт гђе Драгојеве задивно све присутне; онакова лепота, онакова темељитост и онакова пуноћа, којом оне располажу у својим гласовима спадају запета у реткости; гђца Анђелићева, која пева такође врло леп алт, изврсно је у овом комаду заокругљавала целину, али није имала прилике, да у њему свој дивни глас у потпуној пуноћи нам прикаже. — Публика је бурним плескањем све три певачице изазвала, те су један део поменуте песме поновиле.

Дванаесту тачку — завршетак концерта — сачињавала је: „Убојна песма“ од Зајца, коју је мушки лик одушевљено и прецизно отпевао и потоне на опште захтевање поновио.

Као што се из овога приказа видети може, програм је био врло лепо удешен и стручњачки одабран. Кор је био одлично дисциплиниран, те је услед тога и успех тако сјајан био. Публика није могла лепшим и бољим начином

манifestовати своје задовољство, него признањем које је за време програма одавала вештим певачима и певачицама, а на свршетку истога изазивањем и поздрављањем са бурно „живео“ врсног и заслужног коровође приправничког г. Драгутина Блажека, који се неуморно трудио, те одушевљене певаче и певачице оваком заиста дивном и уметничком певању обучио. Сјајни успех ове беседе уједно је и сјајна сведоџба његовог са самопрегоревањем скопчаног труда и љубави, коју он указује сваком приликом на дику и понос српске школе, и коју приноси на олтар српске просвете. Г. Блажек је овога вечера обасипан бивао заслуженим честиткама целокупне публике, а поред тога добио је истога вечера најдивнију и најдрагоценију награду коју може добити један наставак, а та је — признање ученика му, који су га на рукама високо подигли и с бурно „живео“ поздрављали. Ово признање он је с потпуним правом и заслужио, те му и ми овом приликом поново кличемо: Живео још дуго и много!

Омладина учитељских приправника и приправница, овом беседом, засведочила је колико уме да цени и да се одушевљава за све оно што је лепо и племенито, понаособ пак за песму, тог најглавнијег чиниоца естетичног изображења срца човечијег. Честитамо јој на овако лепом успеху и желимо, да и онда, када ступи на поприште јавног делања и озбиљног рада, поради с исто таким одушевљењем и жаром у сваком правцу, који може повести народ наш сјајнијој и бољој срећи. Живела!

Од свију светосавских беседа, које је до сада приређивала приправничка омладина, ова стоји на врхунцу и моралног и материјалног успеха. Што је то све тако, поред ваљаног кора и отличног му коровође, припада велика заслуга и г. г. катихети Радивоју Бикару, проф. Јовану Живојновићу и проф. Душану Радићу, који као чланови приређивачког одбора не пожалише труда, него све и сва употребише, да беседа буде што лепша и што сјајнија, у чему и успеше. Живели!

Радујемо се, што противно лањској тврдњи нашој, сада можемо констатовати факт, да се грађанство врло симпатично одазвало према овој беседи, те је тиме доказало, да се уме уздићи изнад партијских настраности и да зна ценити и уважавати све оно што је лепо и красно, а врх свега тога *српско*.

Као што чујемо, на каси је пало преко 700 фор. а. вр., од које суме чист приход износи око 570 фор. а. вр., која ће се свота на одређену сврху употребити. Кад сравнимо чист приход ове беседе, с приходима прошлих беседа, који *никада суму од 300 фор. а. вр. прелазили нису*, то се заиста дивити морамо, оваком заиста лепом материјалном успеху.

Да би нам приказ беседе што потпунији био, морамо на крају споменути да је други део забаве — игранка — трајао у најбољем реду и неописаном весељу до зоре.

У Сомбору, јануара 1897.

Ст. С. Илкић.

Г О В О Р.

на овему пок. Видосаве Пајтићеве бив. учитељице у Турији.

(У св. успенској цркви сомборској говорио: Ст. С. Илкић),

Смрт! Гроб!

Ово су две колико обичне, толико исто и страшне речи, пред којима поједнако стрени стар као и млад, богат исто као и сиромах. Та, живот је овај тако леп, мио и пун чари, да се с њиме свако нерадо растаје.

Смрт и гроб јесу две речи у којима је оличена потврда речи Светога Писма, које вели: „*Све је од праха створено и све се у прах враћа*“.

Не пролази ни један дан, а да звона са храмова хришћанских не обанане живима, да је неки члан друштва њихова за навеки очи склопио. И поред свега тога што је смрт једна обична и свакидања појава, ипак се човек на њу никада навикнути неће и не може. — Та у тој речи је изражена сва грозота, која плаши жива човека при помисли на њу: та у тој су речи оличени сви могући тешки јади и болови, који море сроднике и пријатеље, при помисли, да ће им смрт из средине њихове, немилостиво истргнути једну љубљену и поштовану личност.

И заиста, човеку је врло тешко растати се и са оним, који после дуга века, окруњен седином, полази са ове земље у обитељи далеке, нама непознате; а како тек да не буде тежак растанак с оним, који се у добу најбујније младости, у најлепшем развитку снага својих, сметен у идеалима и тежњама, — растаје са овим варљивим, али заста лепим светом?

Има ли тога, чије срце овом приликом неће туга обузети, када погледа на овај самртни ковчег, који у себи крије један сатрвен, уништен млад живот, који бејаше пун снаге и челик воље, да послужи на дику и корист милог рода свог? Кога да не гане тешка туга родитеља, који ево после кратког времена предају црној земљи и друго љубимче своје, узданицу и будућу негу своју?

Али куда нас одведе ова туга, ови боли; зар је тешкој тузи и горком јаду једини мелем јадиковање? Зар је оно у стању, да нам олакша и залечи тешку рану, коју нам ова смрт зададе?

Заиста не; — човеку хришћанину у овој прилици, једино вера пружа најбољега лека, представљајући му смрт у царској одори, као ослобођење, као друго рођење; нама хришћанима смрт се представља као двери најлепша перивоја, кроз које пролази сваки дух, враћајући се Створитељу своме; вера наша, која нас учи, да живот прави настаје тек иза гроба, јест та вера, која је васељену победила, најбољи је мелем рани овог нашег јада, ове наше туге; вера наша, која нам улева наду, на вечни, бескрајни живот у рајским обитељима, где ће се пре или после састати сви мили и драги и у вечитој, бесконачној радости пребивати на веки, јесте најспасоноснији лек јада и страха, које нам смрт задаје.

Утешите се дакле родитељи и сродници; стишајте тугу срца вашег и ви пријатељи и поштоватељи; вера, која вам говори, да Вида полази путем дивним у живот бољи, нека вас крепи, нека вам тугу блажи. Живот је овај врло кратак; скоро ће кукнути час, у који ће и нас позвати Промисао, да пођемо путем, којим данас наша покојница греде.

И ти драга покојница, ушла си била у борбу овог живота, али ево брзо си ју доконала. Започела си, да делаш задахнута љубављу према светој вери и народу своме, али огањ твоје љубави се брзо угасио. — Пошла си ево сада млађана путем блаженим, путем спасоносним, који те води у царство блаженства. Дубока и искрена туга наша, изражена у сузама, прати те на томе путу, али не као да би те заустављала и враћала, него пуна вере моли Створитеља, да те прими у своје небеске дворе.

* * *

Покојница наша рођена је у * Сомбору 1872. године; по свршетку основне и више девојачке школе, прожмана љубављу према узвишеном учитељском позиву, полазила је учитељску школу овдашњу у којој је науке 1889. године свршила и с одличним успехом за учитељицу оспособљена. — Препоручену извршеном квалификацијом својом, изабра је православна српска цркв. општина у Турији за своју учитељицу. — Као учитељица била је и срцем и душом одана светом позиву свом и вршила је тачно, савесно и са самопрегоревањем дужности свога звања. — Захвативши тешку и неизлечиву бољетицу, она јој се, пуна снаге и воље за радом, опирала. Свршетком прошле шк. године, дошла беше болна на огњиште својих родитеља, да надом на

неизмерну милост божију, лечничким руковођењем и њжном негом родитељском, својој бољи олакша. Честита општина туријнска, уважавајући је као добру и савесну учитељицу, за сво време болести, давала јој је потпуну плату, засебно плаћајући заменицу јој Али бољетици не беше лека, она све више отимаше маха и ево најзад опреми покојницу у мрачни, хладни гроб...

* * *

При расстанку овом драга покојнице, стадох ево на место ово, да се у име свих твојих познаника и пријатеља с тобом опростим.

Радам својим оставила си неизгладиву успомену у срцима млађаних поколења, које си ти најњежније васпитавала и обучавала, ударајући им основу за даље усавршавање.

Животом својим, учврстила си вечити спомен међу нама пријатељима, знанцима и поштоватељима твојим.

Пођи сада с миром, путем овим којим си пошла, нека ти се дух весели међу ликовима изабраника господњих, а утруђеном млађаном праху твојем нека буде лака црна земља!

НЕКРОЛОГ.

С тужним срцем јављамо, да је наш врли савруг

ИВАН М. ПОПОВИЋ

срп. нар. учитељ у Сентомашу

после кратког боловања у 29. год. живота свога 11. јануара о. г. преминуо у Новоме Саду.

ВЕЧНА МУ УСПОМЕНА!

У Сентомашу 12. јануара 1897. године.

Збор. срп. нар. учитеља у Сентомашу.

† **Кузман Мунчић** добротвор народни, преминуо је 6. децембра прошле године у Великом Бечкереку, у 69. години своје старости. На добротворне цели оставио је своту од 80,000 фор. а. вр. — Супруга му, која је у животу, одредиће целу на коју ће се приходи од поменуте своте употребити. Закладом ће управљати в. сл. Саборски Одбор. — Слава народном добротвору Кузману Мунчићу!

† **Видосава Пајтићева** учитељица у Турији преселила се у вечност 11. децембра прошле године овде у Сомбору, где је 12. и. м. уз саучешће грађанства и пратњу приправника и приправница на св. успенском гробљу опојана и сахрањена. — На опелу у св. успенском храму, говорио је опрштајну реч учитељ овдашњи г. Ст. С. Илчић.

† **Видосава Вукадиновића** учитељица у Пачиру, преселила се у вечност у цвету младости своје у 21. години, на појутарје св. Саве 15. јануара т. г., а следећег дана уз саучешће грађанства и пратњу приправника и приправница по претходном опелу у саборном св. Ђурђевском храму, предана је матери земљи на св. успенском гробљу овдашњем. — Опрштајну беседу изговорио је приправник III. године г. Данило Милојевић.

Обе покојнице су биле савесне и одушевљене учитељице и ми, испраћајући их овим у онај живот, кличемо им: Бог да вам душу прости! Вечна вам успомена!

† **Миљивој Кристић** учитељ православне српске основне школе у Приједору у Босни, — преселио се у вечност после дужег боловања ноћу између 28. и 29. јануара т. г. — Покојник је располагао дивним гласом и био је врло добар зналац црквенога појања. — Оплакује га супруга му гђа Мара рођ. Павковића, с којом је пре по године у брак ступио; брат и сестра с осталом родбином и својом — Покој му души!

Листак.

НА ДАН СВ. ЈОВАНА.

Своје миломе учитељу: велеученом Господину **Мити Калићу**.

На дан овај Твога радовања,
Ево дођох са обилно жеља,
Да поздравим Тебе Трудбениче,
Доброг, милог, узор-учитеља!

Ти нас учиш да познамо оно,
Што је свето сваком правом Србу,
А то су нам: четир дична слова
Урезана на српскоме грбу.

Соколиш нас за будуће дане,
Да будемо устрајни у раду,
Да служимо верно милом роду
Улевајућ' у груди му наду:

Наду славе, наду нове среће,
Која му се жеља давно скрива;
Наду жића слободе премиле,
У чем' Србин једино ужива. —

Живео нам дуго, задовољно,
У радости сваког бож'јег дана;
Дочекив'о много љета сретно,
Крсно име светога Јована!

У Сомбору, 1897.

Мих. П. Анокић, уч. припр. II. год.

Ти нам скидаш вео са очију,
Те нам светлиш лучем лепог знања;
Па Ти зато до небеса хвала,
Рад' Твог труда, рад' Твога старања!

Наук нашу душу грије, снажи,
Нчаја нас као жедна чеда;
Свака реч је Твоја пуна дражи,
А слађа је од самога меда. —

С тог' Ти желим благослов од Бога:
Свога дома украс свети, лени;
Задовољства, слоге и љубави,
Које ће Ти живот да окрепи!

Још Ти желим на дан овај свети:
Нек Те увек Божја помоћ грли!
Те са својом породицом дуго
Живео нам учитељу врли!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Припомоћ добром приправнику. Његова Светост г. Георгије Бранковић Патријарх српски имао је милост о Светом Сави ове године подарити 50 фонтини Марку Њагулу прилежном и примерног владања приправнику првога разреда у учитељској школи Сомборској, родом из Добрице. Припомоћ ову издаваће управа учитељске школе реченом приправнику у пет месечних obroка. Нека је велика хвала Преузвишеном добротвору народне просвете, који уз остала своја велика добротинства подпомаже и овог младог Србина ваљаног приправника, који би без ове припомоћи морао школу оставити!

Седница в. Школског Савета. Високо-славни Школски Савет држао је последњу своју седницу 3. децембра прошле године. У тој седници осим

других предмета учињено је сходно расположење у погледу попуњења места почившег Јована Ђурића бившег управитеља учитељске школе пакрачке. У овом погледу донесено је следеће решење: За привременог управитеља учитељске школе пакрачке постављен је професор исте школе г. Никола Шумоња, а за предмете покојног управитеља премештен је са сомборске мушке учитељске школе проф. математике и природних наука г. Стеван Јовић, који је 20. децембра на место свога одређења и отишао. На његово место постављен је професор математике и природних наука са женске учитељске школе сомборске г. Светозар Мирч, а на женску учитељску школу за заменика поменуте катедре постављена гђца Вјера М. Петровића оспособљена учитељица за грађанске школе, која је дотле у Сарајеву на православној српској вишој девојачкој школи службовала.

Избор учитељице. Сомборска православна српска црквена општина у скупштинској седници својој од 19. јануара т. г. изабрала је за учитељицу жен. ручног рада и кућарства на својој вишој девојачкој школи, досадању привр. учитељицу на истом месту гђцу Олгу М. Петровићеву. — Ово је место смрћу покојне вредне учитељице Софије Јорговићке упражњено било. — Честитамо гђци Петровићевој.

Путовање школске младежи жељезницом у Баварској. Министар је једном својом одлуком од прошле године омогућио баварским школама правити излете. Олакшице прописане овом министарском наредбом имају вредност онда, кад с учитељем иде најмање десеторо деце. Плаћа се једна трећина од обичне таксе и то у трећем реду. Деца прва четири разреда основне школе узимају се двоје за једну особу, те тако једно дете путује за шестину праве цене. За получење ових олакшица не треба писати засебне молбенице, него је доста код благајне показати исказ, те се односне карте добијају. П.

Школски послужитељи у Љубљани. Послужитељи основних школа у Љубљани имају 400 фор. годишње плаће, слободан стан, огрев и осветлење. Ово је заједно лепа награда особито кад напоменемо, да по неки учитељи основних школа у онамошњим пределима имају 360 фор. годишње плаће.

Бугарска. У Бугарској изгледа, да ће влада предузети оснивање завода за следе и глухонеме. По 23. чланку закона за народну просвету, министарство је дужно „оснивати посебна училишта“ за слепо, глухонему и слабоумну децу.

Русија. Опште позната је ствар, да Русија чини све и сва за просвету. Приликом грађења чувене сибирске жељезнице наређено је да се у главнијим местима поменуте пруге имају подизати школе. До сада је подигнуто близу четрдесет школа.

Св. Савска прослава у основним школама на Цетињу. На св. Саву о. г. после св. литургије одржана је светосавска прослава у цетињским основним школама, по следећем распореду: 1. Водоосвећење у основној школи. 2. Говор, држао г. Р. Поповић учитељ. 3. Народна Химна, певали су ученици и ученице. 4. Св. Сави од Владана декл. М. Пајевића ученица II. разр. 5. О српска млада од Ј. Сундечића певали су ученици и ученице. 6. Ђак и школа од М. Јововића декл. Ђ. Поповић ученик III. разр. 7. Несташни дјечаци, певали су ученици и ученице. 8. Србин сам од Светислава декл. Владимир Лазовић уч. II. разр. 9. Српкиња сам од Љ. М. Војновића декл. Вукосава Љепава уч. II. разр. 10. Дјечија попутница певали су ученици и ученице. 11. Домовина од М. Миловановића, декл. Вл. Љепава уч. IV. разр. 12. Црногорцу од В. Симоновића, декл. Д. Мартиновића ученица III. 13. Домовини певали су ученици и ученице. 14. Пљен од Љубинка декл. М. Краичник учен. IV. разр. 15. Онамо онамо, певали су ученици и ученице. 16. Млади немар од Змаја декламују Ст. Таминџић уч. I. и II. Поповић уч. IV. разреда. 17. Имам јагње малено, певали су ученици и ученице. 18. Књазу

Пјеснику, декл. М. Вуковић уч. I. разреда. 19. Молитва, декл. М. Вулетина ученица II. разреда.

Полугодишњи испити у вероисповедним српским народним школама сомборским одржани су од 25. до 29. јануара под председништвом управитеља Н. Ђ. Вукићевића. — Такође и у учитељским школама свршетком месеца јануара завршен је први течај, те су ученицима и ученицама оцене објављене.

Против школске гимнастике. Не давно је у седници друштва бечких лечника, устао против школске гимнастике др. Бум. Он никако није за гимнастику, као за обвезни предмет у школи, јер по његовим речима она не само што не спречава умор централног нервног система, него га шта више још увеличава. Задатак гимнастике је да занови изнемогле снаге, које су услед многог рада заморене, међутим је гимнастика као школски предмет, управо продужење рада, који као да је само за то измишљен, да већма поткопа здравље дечије. Скоро сви лечници који су присутни били у овој седници, солидарни су с закључцима дра Бума.

Занимљива школа. У Русији у граду Самарову (тоболека губернија) на реци Иртишу, оснива се школа за *риболов и рибоводство*. Главна цел ове школе биће, обучавање деце ондашњих становника у рибоводству. Становници поменутога града једино од риболова живе, те ће ова школа за њих врло корисна бити, јер ће се у њој младићи обучавати рационалном начину рибоводства. Течај школски трајаће две године, а примаће се они младићи који су шеснајест година стари и који знају читати и писати. Главнија практична цел ове школе састоји у томе, што ће се младићи у њој обучити начину спремања свеже рибе; паковању и сушењу рибе; спремању конзерва; обради икре; приправљању рибње масти и других производа, који се од рибе добивају.

РАЗНО.

Делење обуће и одеће сиромашној школској деци у Сомбору. Као сваке тако исто и ове године, на оцеве раздана је сиромашној школској деци обућа, а на бадње вече, уз приређену у великој дворани основних школа божићну свечаност, раздана је одећа шеснаесторици најбољих ученика. Обућа је зготовљена из фонда који су у ту цел основали: покојни парох сомборски Димитрије Поповић, Антоније Коњовић и Марко Викар, први бивши градоначелник, а потоњи бивши грађанин и трговац сомборски, уз прилог осталог грађанства; ван тога на ову цел овдашња сл. штедионица прилаже 150 фор. а. вр. — Одело је пак зготовљено од прилога, који је на ту цел црквеној општини подарила сл. политична општина овдашња. Обућа је раздељена у присуству в. преч. г. протојереја Љ. Купусаревића, председника црквене општине в. бл. г. Петра Вукићевића и других чланова м. црквеног одбора. Управитељ школски је претходно упутио младежи сходан говор, споменувши с благодарношћу имена оних врлих добротвора, који су се сетили сиротиње и на таку племениту цел од свога имања жртвовали. — При божићној свечаности, присуствовао је в. преч. г. протојереј Љ. Купусаревић и неки чланови м. цркв. и шк. одбора, а по обављеном програму управитељ је опет држао говор и по том је одећа међу ученицима раздељена била. — На божићној свечаности била је изложена дивно украшена јелка и вертеп.

Приказ. Примили смо на приказ следећу слику: „*Сеоба Срба*“ под пећским патријархом Арсенијем III. Чарнојевићем. Слика академског сликара Паје Јовановића. Српска повјесница прецуна је величанствених слика, достојних да их и животописом овјековјечи кичица највјештијега сликара свјетскога. Пребогата је то ризница и српски народ би требао нештедно да пробира то алем камење своје прошлости, да њим зида и кити нову кућу своју — дом

будућности своје. Један адем из те неисцрпиме ризнице, један преважан догађај из прошлости српске, јест Сеоба Срба под Арсенијем III. која ево доби и право вештака свога у сликару прваку, највећем умјетнику српском — Паји Јовановићу. Дипста, овако важан догађај и захтјевао је тако одлична умјетника. Треба само један поглед на слику ову, и сва важност догађаја тога каже нам се сама: Ено, гђе на позив ћесара аустријског језди страшна убојна сила, језде 40 хиљада породица српских, језде у незнам — у неизвјесност. Сели се један богат јуначан народ. Сели се са потпуном ратном спремом, с оружјем, с благом, са богатством својим. Сели се у пуном поретку, са народним старјешинама својим, а на челу им патријарх Арсеније, Исаија Ђак (потоњи митрополит Ђаковић) и војвода Јово Монастирлија. Сели се да и снага народа: сели се силан Србаљ косовски и ојађена срца носи собом све, што му је најдраже и најсветије. Ено, посред табора тога узвитлала се сјајна српска тробојница, а под сјенком њезином језде витешки потомци Милошеви и Маркови, и носе крв и живот свој, да изнова послуже — „часном крету и слободи златној.“ Ено, сиједи патријарх Арсеније сели Патријаршију Српску из Пећи у нову домовину и калуђери цриорисци носе на раменима својим свете мошти краљева и царева српских, а около њих жива црква, народ српски, прима својим јуначким бедем чини и штити светиње своје на путу у незнам — у нову домовину! Зајста, величанствена слика тужне прошлости српске! Али догађај овај није важан само за прошлост, него и за садашњост, па и за даљу будућност Србинову. Посљедице ове сеобе и дан данас осјећа цијело Српство. Овом сеобом Срби угасише главно огњиште старе државе своје, те се касније око св. Дечана и широм Косова Поља увријежила дивља вријежа арнаутска, из које се и данас плете мученички вијенац осамљеном и осироћеном Српству у Старој Србији и Македонији. Но, с друге стране опет, овом сеобом је и појачан српски живаљ (Срби старосједиоци) у Угарској и Троједници, те управ од тог доба и почиње за овострано Српство нов народни живот: живот автономни, којим оно и данас животари. Али ова сеоба српска знаменита је још и по томе, што Срби тад не дођоше амо ни као скитнице ни као бјегунци, већ дођоше и сити и одјевени, и богати и — звани. Дођоше као војничка сила, дођоше као ратни савезници на позив ћесарев и ћесар им за ту љубав зајемчи златним печатом особите Српске Привилегије, на којима се и оснива сва наша српска народно-црквена автономија (самоуправа). У том је историска важност и величина овог догађаја и ове слике. А српски Патријарх и Српски Саборски Одбор, схватајући ту величину, хтједоше да је и овековјече достојном кичицом, те израду ове слике повјерише првом и највећем српском умјетнику Паји Јовановићу, уз награду од 10.000 фор. Ко је Паја Јовановић — то зна данас сав образовани свијет. За његове слике јагме се не само у Паризу и Лондону, него чак и у Америци и Аустралији, и плаћају их огромним повцем. А да је он потпуно вештачки извео и ову највећу своју слику, доказује јасно и наша стручна критика, која се највољније изразила. Слика је велика 95 см. ширине и 63 см. висине. Оквир је богато искићен и позлаћен, а широк је 13 см. Цијела слика „Сеоба Срба“, заједно с оквиром, стаје за готов новац само 27 фор., ако се у један мах плати. А на отплату у мјесечним оброчима стаје 30 фор. Свака нарудбина има се упутити на издавача Петра Николића трговца, умјетно обртних творевина у Загребу. — Ми ову слику препоручујемо српским општинама, да је за своје школе набаве. (У.)

Јубилеум. Чика Стеви В. Поповићу познатом књижевнику српском, навршило се тридесет година, од како дела на књижевном пољу. Из тога узрока „Коло младих Срба“ у Вудимпешти, приредило му је било 12. јануара т. г. велику прославу. — И ми од своје стране ердачно честитамо Чика Стеви и желимо му да још дуго поради на српској књижи.

Школски добротвори. „Браник“ јавља, да су отлични грађани у Дарувару основали фонд, од чијег ће се прихода издржавати тамошња српска

школа. Имена тих великих родољуба саопштавамо и ми с жељом, да примером њиховим пођу сви они, који су у стању, да тако што учине. Господа приложници јесу: Исидор и Христина Добровић, Константин и Персида Јовановић и Јован и Ана Цигановић. Живели!

Дар фонду св. Саве. г. Н. Ђ. Вукићевић и супруга му гђа Меланија приложили су фонду св. Саве 50 фор. за спомен своје рано преминуле ћерке *Сиде* и иети су своту преко администрације „Браника“ на одређено место послали.

Међународни конгрес женскиња одржан је у Берлину од 19. до 27. септембра прошле године по новом календару. Ово бејаше први састанак женскиња на немачком земљишту. Исти конгрес бејаше врло добро посећен. Присуствовале су му многе госпође разног доба из свих држава Европских, на чак и из Америке и Азије (Арменија и Перзија). На седницама, у којима су расправљана различна важна питања у погледу женскиња, присуствовали су и неки научењаци. Говора је било доста, јер је било на окупу 1500 женскиња. — Цео рад конгреса изнесен је на јавност у посебној књизи.

Јубилеум Госпођа Јелена Вицковића учитељица на Цетињу, прославила је двадесетпетогодишњицу свог наставничког рада 14. јануара на светог Саву о. г. Прослава је одржана у цетињским основним школама реченога дана у вече у 8 часова по следећем распореду: I. Део. 1. Говор, држи г. Ђуро Шпадијер учитељ. 2. Народна химна, певају ученици и ученице. 3. Из „Пјесник и Вила“ од Николе I., декламују г. П. Перовић и гђца Стане Шпадијер. 3. Крст и Круна од Ј. Суботића, играју ученици и ученице. II Део. 1. Гусларева смрт, од З. Ј. Ј., декламује г. проф. Ф. Ковачевић. 2. Мајка од С. Поповића, декламује гђца Марица Булатовић-Вицковић. 3. Вечер на Сави, пева гђца Ј. Мартиновић уз пратњу на гласовиру. 4. Курсула Јово од Ј. Драгашића, декламује М. Ђуришић учитељ. 5. Мио ми је крај, пева * * * 6. Поздрав гђа учитељици Ј. Вицковића, говори гђца К. Мариновић. Одмор. III. Део. 1. Чашћење гостију. 2. Игранка.

Изказ о приходу и расходу овегодишње (1897.) светосавске беседе српских учитељских школа сомборских и о учешћеном расположењу са чистим приходом. Приход од добровољних прилога и улазница износио је ове године: 738 фор. 15 новч. Трошкови око приређивања износили су: 172 фор. 81 новч. Према томе је чист приход: 565 фор. 34 новч. — По решењу професорскога збора српских учитељских школа сомборских у седници држаној 24. јануара 1897. год. одређено је од тога чистога прихода на прихрану ради омогућивања потпоре оним ученицима и ученицама завода, које би у току године задесила будикакова изненадна недаћа: 100 фор. — О осталој своти са обзиром на двојном већи број ученица и што учитељичкој школи не стоји на расположењу скоро никаква стипендијска заклада, према сразмерно угледном броју стипендија за ученике завода, решено је у истој седници професорскога збора и подељено је међу сиромашним ученицима завода 343 фор. овако: IV. разред: Зорки Драгојевој 22 фор., Катарини Ђурићевој 22 фор., Софији Павковићевој 22 фор., Зорки и Јелени Николићевој 10 фор., Љубици Ползовићевој 5 фор., Вјери Милашиновићевој 5 фор., Анђелији Бугарској 5 фор., Милицы Момпировићевој 5 фор., Софији Шамбековој 5 фор. — III. разред: Смиљи Добродолекој 20 фор., Софији Максимовићевој 20 фор., Софији Продановићевој 10 фор., Марији Ковачевићевој 10 фор., Софији Грујићевој 10 фор., Милицы Иванићевој 10 фор. — II. разред: Софији Мрђановој 15 фор., Вукосави Гајићевој 10 фор., Олги Вркићевој 10 фор., Анђелији Лукићевој 10 фор., Зорки Јовановићевој 10 фор., Смиљи Анђелићевој 5 фор., Милицы Ползовићевој 5 фор. — I. разред: Вукосави Константиновићевој 20 фор., Кристини Ђорђевићевој 20 фор., Даринци Црквењаковој 12 фор., Јелени Карапанџићевој 10 фор., Милицы Пандуровићевој 5 фор., Меланији Стојадиновићевој 5 фор., Даринци Бокшановој 5 фор., Мирослави Миросављевићевој 5 фор., Зорки Станишићевој 5 фор., Ефимији Петковићевој 5 фор., Зорки Мушицкој 5 фор. — Свега: 343 фор. —

Међу сиромашним *ученицима* завода подељено је 122 фор. 34 новч. овако :
 IV разред: Петру Милетићу 22 фор. 34 новч., Милану Моћићу 5 фор., Бо-
 ривоју Живковићу 5 фор. — III разред: Душану Живићу 10 фор., Живојину
 Анђелићу 10 фор., Лазару Попову 10 фор., Павлу Бошњаквићу 5 фор., До-
 бривоју Дридарском 5 фор. — II разред: Михајилу Анокићу 5 фор., Радивоју
 Петровићу 5 фор. — I разред: Светозару Радашину 10 фор., Светозару Ба-
 јићу 5 фор., Тодору Милитарском 5 фор., Стевану Гердецу 5 фор., Ђорђу
 Цвејићу 5 фор., Александру Туцаковићу 5 фор., Стевану Кристићу 5 фор. —
 Свега 122 фор. 34 новч. — Скуп свега дакле 565 фор. 34 новч. — У име
 поменутих сиромашних ученица и ученика епископских учитељских школа сомбор-
 ских изричући најтоплију благодарност штованим прилагачима и добротворима
 изјављујемо, да ће подробен рачун са именима штов. прилагача изаћи у на-
 редном броју „Школског Листа“. — Из записника професорских седница, про-
 фесорског збора епископских учитељских школа сомборских. — У Сомбору, 3. фе-
 бруара 1897. год. — *Јован Живојновић*, перовођа.

*Изказ скупењених прилога на поплављену браћу нашу у Босни, Србији
 и Црној Гори.* По 15 фор: Сомборска трговачка и занатлијска банка. — По
 5 фор.: Милан пл. Зако, Стеван Манојловић, др. Давид Коњовић, Ђура Рајић,
 Петар Бикар ст., Даша Грујић, др. Стеван Поповић, Јован Јерасовић, Коста
 Георгијевић. — По 3 фор.: Зах. Г. Стојковић, Н. Ђ. Вукићевић, др. Ненад
 Бикар, Миливој Каракашевић, Милан Пандуровић ст. — По 2 фор: Олга
 Максимовић, Стеван Арсеновић, Коста Максимовић, уд. Марија Ползовић,
 Јаша Гергуров, Коста Косанић, др. Ђорђе Николић, Стеван Маглић, Матрона
 Борђошки, Јелисавета Мању, Берта Живановић, др Јован Вујић, Ана Бибра,
 Марија Паланачки, Милутин Гавриловић, Васа Бикар ст. — По 1 фор. 50 новч.:
 др. Ђена Павловић. — По 1 фор: Ђура Арадски, Драгиња Бркић, Сара Да-
 видовић, Олга Павловић, Милан Антић, Драгиња Петровић, уд. Ана Јовано-
 вић, Ђурица Вујић, Васа Бикар мл., Ђорђе Атанацковић, Златоје Теодоровић,
 Кузман Бикар, Јулка Момировић, Стефан С. Илкић, Паја М. Бикар, Сима Јова-
 новић, Младен Коњовић Ратар, Наталија Ђорђевић, Никола А. Вујић, П. В.
 Вукићевић, Радивој Ковачић, Стеван Паланачки, Светозар Лукић, Мита А.
 Јовановић, Влада Момировић, Коста Топаловић, Данило Гергуров, Стеван
 Вукићевић, Корнел Николић, Никола Бугарски, Ета Вујић, др. Ђорђе Коњо-
 вић, Трива Кронић, уд. Н. Теодоровић, Јован Арсеновић, Тинка Јовановића,
 Јулка Ђурчићева, Стеван Н. Теодоровић, Стеван Протић, др Коста Бугарски,
 Јаша Бикар, уд. Милица Коњовић, Катарина Деметровић, Никола Малешевић,
 Јован Живојновић, Бранко Димитријевић, Жарко Ј. Поповић, Коста Теодоро-
 вић, Милан Манојловић, Марија Лугумерски, Ђура Крагујевић, Петар Коњо-
 вић лидер, Е. Арновљевић, Средоје Гергуров, Љубомир Купусаревић, Младен
 Борђошки, Милан Стојишић, Душан Радић, Ђорђе Павковић, Давид Јанковић,
 Стеван Уторник, Ђура Миливојевић, Јован Вујић Браца, Стеван Коларић,
 Коста Панић, Радивој Бикар. — По 50 новч: Стеван Миросављевић, Паја
 Стојишић, Милан Пачирски, Трива Капетановић, Стеван Николић, Лазар Топал-
 ов, Катинка Калић, Јефта Угљеша, Стеван Лазић, Ника Ковачић, Миша
 Јовановић, Бранислав Џинић, Танасија Бугарски, Радослав Везић, Светозар
 Дамјановић, Младен Силашки, Никола Утвић мл., Стеван Чампраг, Младен
 Радић, Велимир Чонић, Сима Коњовић, Зорка Бикар, Коста Милашиновић,
 Милан Рајић, Петар Вујић, Платон Лугумерски, Тома Бикар, Н. Н., Јелена
 Коњовић, Н. Н., Стеванија Пандуровић, Н. Виличић, Исак Бркић, Пера Би-
 кар мл. — По 30 новч.: Шандор Гергуров, Јосиф Деспотовић. — По 20 новч.:
 Ђура Бељански, Трива Топалов. — Целокупна свота подељена је на три дела,
 и по једна трећина послана је Одбору за поплављенике у Београд, уредништву
 „Гласа Црногорца“ на Цетиње и уредништву „Босанске Виле“ у Сарајеву.
 — Нека је дакле у име поплављене браће наше свима дарезљивим прилож-
 ницима овим путем изречена најтоплија благодарност. — *Сомборска епископска
 омладина.*

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Од нове године почео је излазити у Новом Саду „Школски Одјек“ лист, који заступа интересе школске и учитељске, расправља педагошке и методичко-дидактичка питања, претреса васпитну страну у школи, породици и друштву. Лист излази сваких 10 дана на читавом табаку и стаје годишње 4 фор., а на четврт године 1 фор. Уредник је листу *Кузман Миловановић*, учитељ у Новом Саду. Претплата се шаље: Администрацији „Школског Одјека“ у Нови Сад. *Летопис Матице Српске* уређује Милан Савић. Књига 189. 1897. Свеска прва. У Новом Саду. Штампарија српске књижаре Браће М. Поповића. 1897. Цена 70 нв.

Из књига за народ изашле су: Свеска 64. *Из школе у живот* од Амалије Бајиш, прерадила и за Срикиње удесила Даница Чакловићка. I.

Свеска 65. *Народне приповетке* скупно Владимир Красић. I. — Свакој овој свесци цена је 10 нв

Рад и уметник Матице Српске године 1896. у Новом Саду штампарија Браће М. Поповића. 1897.

Накладом „Хрватског педагошког књижевног збора“ изашле су следеће књиге:

Iskrice iz svijetske književnosti превела и сакупила Јелица-Bernadžikovska-Belovičeva. У Загребу 1896.

Tjelesni uzgoj mladeži. Napisao Angelo Mosso profesor fiziologije u sveučilištn turinskom, превео Иван Шиола учитељ виших пућких школа и прави члан хрв. ped. књиж. збора у Загребу. У Загребу 1896.

Josip Milaković: *Izabrane pjesme za mladež* (1880—1896). I. Svezak: Prve Laste. У Загребу 1896.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Поводом смрти наше премиле и незаборављене кћери, односно сестре **Видосаве Вукадиновићеве** срп. нар. учитељице, побуђени се налазимо срдачно благодарити: Пречасном свештенству, које ју је благочино опојало. Славној српско-православној црквеној општини Пачирској, која је на одар покојничин у знак поштовања венац положила и на погребу преко својих изасланика присуствовала. Наставницима и ученицима те ученицама сомборских учитељских школа, који су из почасти на спроводу присуствовали и нашу голему тугу тиме ублажили. Такође благодаримо г. Данилу Милојевићу уч. приправнику III год. који је у лепо смишљеном и дирљивом говору, с покојницом се опростио. Топлу благодарност нашу нека изволе примити г. Ст. С. Илкић учитељ сомборски, као и г. г. Лепосава Чупићева и Милена Мишићева, први што је круну носио, а потоње што су узањ ишли и тиме спровод увеличале. Поштованом грађанству, које је на спроводу учествовало а такође свима и свакоме, који су било усмено, било писмено или брзојавно нам своје саучешће изјавили, немогући посебно благодарити, овим путем срдачно захваљујемо.

У Сомбору, 20. јануара 1897. год.

У име ожалострене породице и многобројне родбине

Никола Вукадиновић, отац.

Јавна кореспонденција.

Г. Ј. К. у П. Примили смо обе ваше расправе и изићи ће у идућем броју. Хвала вам!

Г. А. В. у Н. С. Врло лепа хвала на припосланоме. Употребите се што скорије.

Г. П. Т. у А. Чланак „О повторној школи“ примали смо, и штампаће се у идућим бројевима. Захваљујемо Вам најердачније.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Са овим бројем „Школски Лист“ сгупа у име Божије у двадесетдевету годину свога живота.

Умољавамо све пријатеље школе и педагошке књижевности да потпомогну издавање овог — интересима православне српске школе и учитељства посвећеног — листа, те да похитају с обилатом претплатом. Све пак дужнике наше најозбиљније опомињемо, да својим дужностима, у најкраћем року, задоста учинити не пропусте; држимо да је сваки од њих поред уживања права и својих дужности свестан.

„Школски Лист“ ће и на даље остати прави и искрени заступник интереса православне српске вероисповедне школе и српског учитељства, и примаће радо ваљане чланке о васпитању и настави, који се не противе начелима свете православне вере и светињама народа српскога.

„Школски Лист“ ће изазлазити једанпут у месецу; претплата му је на целу годину 1 фор. 50 новч. а. вр. — Они учитељи који имају мању плату од 400 фор. а. в., као и г. г. богослови и приправници добијају лист у пола цене т. ј. за 75 новч. — За Црну Гору пратплата је на годину 1 фор. а. вр. а за Србију 4 динара у српском, или 2 форинта у аустријском новцу.

Ко нам скупи пет претплатника са целом, или десет претплатника с половном претплатом, добијаће по један примерак листа на дар.

Досадањој уваженој господи сараденицима овим изричемо нашу најтоплију благодарност, молећи их уједно, да нас и у овој години својим радовима обилато потпомогну.

Ко не мисли листа држати, нека нам овај број обратном поштом поврати, да би се знали равнати.

У Сомбору, јануара 1897. године.

Уредништво и администрација „Школског Листа“.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.